

RODITELJSKI KUTAK

o suradnji roditelja i škole

Roditeljski kutak: o suradnji roditelja i škole

Roditeljski kutak: o suradnji roditelja i škole

Izdavač: Forum za slobodu odgoja, Zagreb

Za izdavača: Mario Bajkuša

Urednici: Mario Bajkuša i Eli Pijaca Plavšić

Autorice tekstova: prof. dr. sc. Dubravka Miljković, dr. sc. Zrinka Ristić Dedić, dr. sc. Margareta Gregurović

Grafičko oblikovanje: Mario Bajkuša

Prijedlog citiranja: Bajkuša, M. i E. Pijaca Plavšić (ur.) (2021.) Roditeljski kutak: o suradnji roditelja i škole. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.

Izdavanje ove publikacije sufinancirano je sredstvima Foundation Open Society Institute.

Predgovor

Suradnja roditelja i škole je jedan od najznačajnijih čimbenika uspješnog i sretnog školovanja svakog djeteta.

Upravo s tom mišlju Forum za slobodu odgoja je od 23. siječnja do 27. veljače 2020. godine objavio tekstove uvažениh hrvatskih stručnjakinja iz područja obrazovanja koje daju pregled šest tema ključnih za bolju suradnju roditelja i škole. Ti tekstovi se sada nalaze u ovoj publikaciji.

Margareta Gregurović s Instituta za migracije i narodnosti tako piše o najvećem svjetskom istraživanju u području obrazovanja, PISA istraživanje, i što ono kaže o vezi obiteljskog okruženja i učeničkih obrazovnih rezultata.

Zrinka Ristić Dedić s Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu piše o privatnim instrukcijama i situacijama kada škola i obitelj nisu dovoljni kako bi se osigurali kvalitetni obrazovni rezultati. Potom daje osvrt na to što istraživanja kažu "trendu sve većeg uključivanja djece u organizirane (izvanškolske) aktivnosti, dok se nestrukturirano provođenje slobodnog vremena tretira kao potencijalno opasna situacija, ili barem kao gubljenje vremena i luksuz koji djeci više ne možemo priuštiti". Ista autorica daje pregled istraživanja o roditeljskim aspiracijama te kako one mogu utjecati na ponašanja djeteta vezana uz školu te na djetetova obrazovna postignuća.

Dubravka Miljković s Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na temelju istraživanja i svog profesionalnog iskustva, piše o tome zašto najčešće dolazi do sukoba na relaciji roditelj-učitelj te daje konkretne prijedloge što mogu učiniti učitelji, a što roditelji kako bi odnos bio na uzajamna komunikacija bila što bolja.

Na kraju, **Zrinka Ristić Dedić** podsjeća na to kako brojna istraživanja ukazuju na važnost uključenosti roditelja u obrazovanje djece te daje prijedloge učinkovitih načina uključivanja roditelja u život škole.

Nadamo se kako će ovi tekstovi i prijedlozi biti od koristi roditeljima i učiteljima u zajedničkim naporima izgradnje sretnije škole za sve učenike.

PISA za roditelje: kako čitati PISA rezultate?

Mnoga istraživanja potvrđuju vezu između obrazovnog uspjeha i obiteljskog okruženja. U ta se istraživanja ubraja i PISA istraživanje koje je nedavno objavilo rezultate ciklusa 2018.

dr. sc. Margareta Gregurović
Institut za migracije i narodnosti

Što je PISA?

PISA je skraćenica od Programme for International Student Assessment, odnosno Programa za međunarodno ispitivanje znanja i vještina učenika, najvećeg obrazovnog istraživanja na svijetu koje je 2000. godine pokrenula Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) kao odgovor na sve veću potrebu za međunarodno komparativnim podacima o postignućima učenika. PISA istraživanja provode se u trogodišnjim ciklusima kako bi se ispitalo znanja i vještine petnaestogodišnjih učenika diljem svijeta koje su im neophodne za potpuno sudjelovanje u društvenom i gospodarskom životu. Drugim riječima, ne ispituje se reprodukcija znanja već se naglasak stavlja na njegovu smislenu primjenu. PISA ispituje postignuća učenika u trima osnovnim područjima: čitalačkoj, matematičkoj i prirodoslovnoj pismenosti. U ciklusu 2018. glavno je ispitno područje bila čitalačka pismenost koja se još definira kao „sposobnost razumijevanja, korištenja i vrednovanja tekstova te promišljanja i angažiranosti prilikom čitanja radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja vlastita znanja i potencijala te aktivnog sudjelovanja u društvu“. Rezultati se najčešće izvješćuju u obliku prosječnog rezultata u pojedinom području ili putem postignutih razina postignuća. Kako se bi se pokušalo objasniti dobivene rezultate, oni se dovode u odnos s mogućim čimbenicima za koje se procjenjuje da su s njima povezani – primjerice s karakteristikama škole, izvođenjem nastave, strategijama učenja, upotrebom digitalnih uređaja i informatičkih tehnologija i sl. U ove se čimbenike ubrajaju i karakteristike obitelji, odnosno obiteljsko okruženje opisano putem odnosa između roditelja i djece, njihovih komunikacijskih obrazaca i navika te nekim objektivnim pokazateljima poput imovinskog i ekonomskog statusa obitelji.

Kakva je veza između obiteljskog okruženja i obrazovnih rezultata?

Obiteljsko okruženje, iako se u istraživanjima najčešće svodi na socioekonomski status obitelji, odnosi se i na različite druge pokazatelje koji se dovode u odnos s obrazovnim postignućem. Hrvatska je jedna od malobrojnih zemalja koje su u okviru PISA istraživanja primijenile i upitnik za roditelje kojim se ispituju odabrane karakteristike obitelji iz kojih dolaze petnaestogodišnjaci uključeni u istraživanje. Iako su rezultati pokazali da je socioekonomski status obitelji značajno povezan s postignućem učenika (na način da učenici koji dolaze iz obitelji s višim socioekonomskim statusom postižu bolje rezultate), on nije i njegova jedina odrednica. Primjerice, bolji rezultati u sva tri ispitna područja zabilježeni su među učenicima čiji su roditelji višeg obrazovnog statusa, odnosi koji su stekli veći stupanj obrazovanja.

Nadalje, s postignućem u svim područjima procjene PISA istraživanja, a posebice s čitalačkom pismenosti povezane su neke aktivnosti koje roditelji rade sa svojom djecom poput razgovora, rasprava o aktualnim političkim ili društvenim problemima, razgovora o napretku u školi, odlaska u knjižaru te razgovora o sadržajima koje njihova djeca čitaju. Također je ustanovljena i pozitivna veza između čitalačkih navika roditelja i obrazovnih uspjeha njihove djece pri čemu bolje rezultate postižu oni učenici čiji roditelji češće čitaju različite sadržaje. Navedeno je potkrijepljeno rezultatom da djeca roditelja koji ne čitaju iz zadovoljstva, već to čine isključivo jer moraju te smatraju čitanje u većoj mjeri gubitkom vremena postižu lošije rezultate kako u čitalačkoj tako i u matematičkoj i prirodoslovnoj pismenosti. Bolji uspjeh zabilježen je i među onim učenicima čiji su roditelji aktivnije angažirani oko njihovog obrazovnog napretka – primjerice kada roditelji češće na vlastitu inicijativu dolaze na informacije u školu te češće razgovaraju s nastavnicima, kada su uključeni u rad školskog odbora, kada volontiraju u izvannastavnim aktivnostima, a posebice kada češće raspravljaju s nastavnicima o tome kako pomagati svom djetetu u učenju i pisanju zadaća kod kuće. Bolje rezultate postigli su i oni učenici čiji su roditelji u manjem udjelu bili zbog raznih razloga spriječeni sudjelovati u aktivnostima škole njihovog djeteta.

Drugim riječima, bolji uspjeh u PISA istraživanju postižu učenici koji češće razgovaraju sa svojim roditeljima o različitim temama, čiji su roditelji aktivnije uključeni u njihovo obrazovanje te čiji roditelji imaju razvijenije čitalačke navike.

Dodatnim pokazateljima obrazovnog uspjeha, a koji potječu iz obiteljskog okruženja, istaknuli su se početna dob korištenja digitalnih uređaja i interneta, pohađanje ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja te pohađanje dodatne poduke u školi i izvan nje. Dobiveni rezultati pokazuju da bolji uspjeh u PISA-i postižu oni učenici koji su ranije započeli koristiti digitalne uređaje i internet te oni koji su duže uključeni u obrazovni sustav, tj. oni učenici koji su išli u vrtić. Vezano uz satove dodatne poduke – bilo u kontekstu učenja dodatnih sadržaja iz nekog predmeta ili u kontekstu nadoknade i poteškoća u svladavanju gradiva – dobiveno je da učenici koji ne pohađaju nikakve dodatne satove poduke postižu bolje rezultate u PISA istraživanju.

Naposlijetku, i učenike i roditelje pitalo se da procijene podršku koju roditelji pružaju svojoj djeci vezano uz obrazovanje. Iako se u prosjeku i učenici i njihovi roditelji slažu da roditelji pružaju podršku učenicima tako da podupiru njihov trud i postignuća u učenju, pružaju podršku kada naiđu na poteškoće u školi te ih ohrabruju kako bi stekli samopouzdanje, roditelji u prosjeku procjenjuju da daju veću podršku vezano uz sve ove aspekte. Drugim riječima, učenici procjenjuju podršku roditelja nešto slabijom nego što je procjenjuju sami roditelji. Ipak, povezanost uspjeha u čitalačkoj pismenosti s procijenjenom podrškom roditelja pokazuje da bolji rezultat u čitalačkoj pismenosti postižu oni učenici koji procjenjuju snažniju podršku svojih roditelja te oni učenici čiji roditelji ovu podršku smatraju snažnijom.

Iz provedenih analiza i dobivenih rezultata proizlazi da, iako neki drugi indikatori poput primjerice strategija učenja, metoda poučavanja i karakteristika školskih programa imaju jači učinak na obrazovno postignuće petnaestogodišnjaka, obiteljsko okruženje s nešto slabijim učinkom ipak je nezaobilazno u tumačenju njihova školskog uspjeha.

Više o rezultatima PISA 2018 ili ranijih ciklusa moguće je naći na: <https://pisa.ncvvo.hr/>.

Privatne instrukcije: kad škola i obitelj nisu dovoljni

dr. sc. Zrinka Ristić Dedić
Institut za društvena istraživanja
u Zagrebu

Zadnjih godina, u vrijeme kad se približava kraj školske godine i među djecom raste napetost zbog svakodnevnih ispitivanja i zaključivanja ocjena, portali i dnevne novine redovito pišu o pošasti privatnih instrukcija i značajnim izdancima hrvatskih obitelji na te dodatne obrazovne usluge koje se velikim dijelom odvijaju "na crno". Nastavnici i obrazovni sustav okrivljuju se za očitu činjenicu da nam djeca ne znaju učiti te da za značajan dio učenika školski rad nije dovoljan za zadovoljenje osobnih ambicija ili vanjskih zahtjeva. Rješenja koja škole nude u obliku dopunske nastave nisu optimalna. Ta nastava nije dovoljno posvećena problemima pojedinog učenika, odvija se u rasporedu koji se ne poklapa s potrebama učenika, a poseban problem predstavlja i to što jako nalikuje redovnoj nastavi koja se za učenike s lošim ocjenama već pokazala neuspješnom. Za dio učenika problem predstavlja i to što ih pohađanje dopunske nastave izdvaja iz razreda i etiketira kao "loše učenike".

U situaciji kad škola ne nudi rješenje problema, prva pomoć obično se traži u obitelji ili u prijateljskom krugu. No, događa se da su roditelji preopterećeni svojim obvezama ili da se ne osjećaju dovoljno kompetentni da bi pomogli djetetu u svladavanju određenih sadržaja. U mnogim obiteljima zajedničko učenje ili roditeljska poduka stvara frustracije i sukobe koji otežavaju samo učenje, a kvare i cjelokupne odnose između roditelja i djeteta, zbog čega obje strane postaju nesklone tome da "probleme iz škole" rješavaju sami, zajedno. Mnogim djevojčicama i dječacima tražiti pomoć prijatelja čini se stoga boljom idejom. No, danas kad su sva djeca podosta okupirana školom, ali i drugim aktivnostima koje svakodnevno pohađaju, te kad je društvena klima takva da se međuvršnjačka solidarnost i podrška uglavnom ne potiče ni cijeni, izostaje vršnjačka pomoć na kakvu su navikle starije generacije.

Privatne instrukcije, koje definiramo kao privatnu poduku iz školskih predmeta koju pružaju studenti, nastavnici ili stručnjaci za određenu novčanu naknadu, pojavljuju se stoga kao optimalno rješenje za mnoge obitelji. Istraživanja koja provodimo u Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu od 2004. godine do danas pokazuju da **više od polovice hrvatskih gimnazijalaca pohađa privatne instrukcije, barem povremeno ili po potrebi**. U osnovnoj školi korištenje instrukcija je nešto manje, ali ipak značajno – oko 40% učenika na kraju osnovnog obrazovanja smatraju se korisnicima.

Korisnici instrukcija su najviše učenici s lošim ocjenama kojima instrukcije pomažu u svladavanju osnova, iako nije uvijek tako. Na instrukcije učenici ne idu redovito, već samo onda kad treba ispraviti neku jedinicu, "pokrpati neke rupe u znanju", "riješiti neki problem" ili se na brzinu pripremiti za neko ispitivanje. Ovakvi obrasci korištenja privatnih instrukcija pokazuju da ih učenici ne koriste kao sustavnu potporu učenju, već kao brzo i djelotvorno "instant" rješenje neposredno prije samoga ispitivanja ili u slučaju kad su "jedinice" već skupljene. Dok učenici smatraju privatne instrukcije vrlo učinkovitim i velikom pomoći u njihovom školskom životu, očito je da instrukcije na određeni način podržavaju tipične negativne obrasce učenja naših učenika: neredovito i nesustavno kampanjsko učenje, usmjerenost na ocjenu, a ne na znanje, nesamostalnost, manjak ustrajnosti

i samoregulacije u učenju. Osim toga, otvoreno je i pitanje povratnog utjecaja privatnih instrukcija na procese učenja i poučavanja koji se odvijaju u školi. Pohađanje instrukcija može izazvati pretjerano oslanjanje učenika na pomoć instruktora, ali i izazvati nezainteresiranost za školsku nastavu pa čak i češće izostajanje s nastave. Dodatan problem, iz perspektive samog sustava i društva u cjelini, predstavlja i činjenica da usluge privatnih instrukcija nisu jednako pristupačne svim učenicima čime one postaju mehanizam koji povećava društvene nejednakosti u obrazovanju.

Sve navedeno pokazuje da je pojava privatnih instrukcija izrazito složena te da ju je nemoguće jednoznačno okarakterizirati kao samo negativnu ili pozitivnu. Privatne instrukcije su fenomen koji odgovara na manjkavosti obrazovnog sustava, ali i sam povratno djeluje na sustav. Kad bi redovna nastava u školama bila više individualizirana i više usmjerena na potrebe i interese različitih učenika te na razvoj njihovih kompetencija učenja, te kad bi u školama postojali djelotvorni mehanizmi pomoći i podrške učenicima koji imaju teškoća u svladavanju programa, onda bi i privatnih instrukcija bilo značajno manje.

Samo škola nije dosta: o uključivanju djece u organizirane aktivnosti

U današnje vrijeme uočava se trend sve većeg uključivanja djece u organizirane (izvanškolske) aktivnosti, dok se nestrukturirano provođenje slobodnog vremena tretira kao potencijalno opasna situacija, ili barem kao gubljenje vremena i luksuz koji djeci više ne možemo priuštiti. Slobodno vrijeme djece postaje sve više povezano s učenjem, a manje sa zabavom i užitkom, čime i prestaje biti "slobodno". Dječja igra također postaje sve više organizirana i strukturirana. Umjesto na igralištima, u prirodi ili u dječjoj sobi kod prijatelja, djeca sve više provode vrijeme u učionicama, radionicama, igraonicama, klubovima, gdje se u ograničenom vremenu bave određenom, uglavnom jednovrsnom aktivnošću čije odvijanje kontroliraju odrasli.

dr. sc. Zrinka Ristić Dedić
Institut za društvena istraživanja
u Zagrebu

Nije jednostavno objasniti što je u osnovi tog trenda. Jednim dijelom, uključivanjem djece u organizirane aktivnosti roditelji rješavaju pitanje zaokupljenosti djece u vrijeme dok su oni odsutni zbog svojih obveza. S druge strane, škola svojim ograničenim, akademski orijentiranim programima ne uspijeva dovoljno poticati različite umjetničke, sportske i druge potencijale djece pa se organizirane aktivnosti koriste kao potreban dodatak, svojevrsno obogaćivanje. Prednost organiziranih aktivnosti nalazi se u tome što su one uobičajeno temeljene na oblicima učenja koji su djeci zanimljiviji i bliži – na aktivnom sudjelovanju, iskustvenom pristupu, razvoju vještina, socijalnom učenju itd. Sudjelovanje u organiziranim aktivnostima nudi djeci mnoštvo socijalizacijskih iskustava i mogućnosti za razvoj socio-emocionalnih i drugih životnih vještina, za jačanje timskog duha, razvoj inicijativnosti, kreativnosti, za jačanje osjećaja kompetentnosti u nekom području, što je sve važno za razvoj djetetovog pozitivnog samopoimanja, samopoštovanja i identiteta. Djeci odgovara i to što u aktivnostima sudjeluju druga djeca sličnih interesa te imaju mogućnost razvijati osjećaj pripadanja. U odnosu na školu, djeci pogoduje i to što je sudjelovanje u organiziranim aktivnostima dobrovoljno te to što imaju mogućnost izbora i isprobavanja različitih aktivnosti.

Pojava sve većeg uključivanja djece u organizirane aktivnosti ima i svoje negativne aspekte. Mnoga su djeca preopterećena svojim obvezama. Posebno je štetno ako roditelji određuju koje će aktivnosti dijete pohađati, bez konzultacija s djetetom, ili ako ne dozvoljavaju odustajanje od pohađanja aktivnosti, ako to dijete želi.

Vrlo je važno zaštititi djetetovo slobodno vrijeme jer ono predstavlja važan dio dječjeg života, u kojem dijete ima priliku razvijati vlastitu kreativnost, inicijativnost, osobnost, koristiti osobne resurse i stjecati osjećaj odgovornosti i autonomije. Djeca trebaju imati priliku isprobavati različite aktivnosti i područja kako bi pronašla ono što ih zanima, što ih veseli i u čemu se mogu razvijati. Nametanje aktivnosti ili preopterećivanje djeteta velikim brojem aktivnosti vodi tome da dijete postaje umorno, nezadovoljno i nemotivirano. Ukoliko aktivnosti počinju ometati djetetov život, ukoliko ono više ne uspijeva izvršavati školske obveze, dovoljno spavati i sudjelovati u obiteljskom životu, onda je jasno da dijete aktivnostima preopterećeno.

Istraživanja u zapadnim društvima pokazuju da je opasnost od preopterećenosti djece zbog sudjelovanja u aktivnostima posebno prisutna

u višim društvenim slojevima. Američka sociologinja A. Lareau pokazala je da u obiteljima srednje i više klase odrasli neprestano nadgledaju život djece i interveniraju u njihov život kako bi osigurali povoljno okruženje i poticaje za učenje i razvoj. Djeca iz tih obitelji tipično sudjeluju u cijelom nizu organiziranih aktivnosti i vode hektične živote u kojima ih roditelji prevoze s jedne aktivnosti na drugu u vjeri da će sudjelovanje u aktivnostima pogodovati njihovom razvoju i unaprijediti životne šanse za budućnost. U obiteljima radničke klase i među siromašnima, djeca provode znatno više vremena nakon škole i tijekom vikenda u nestrukturiranim aktivnostima s rođacima i prijateljima, sama inicirajući igru i zabavu. Iako je manje sudjelovanje u organiziranim aktivnostima kod ovih obitelji posljedica financijskih i vremenskih ograničenja u kojima funkcioniraju, te obitelji također i vjeruju u važnost prirodnog razvoja u kojima se djeci daje sloboda i neovisnost da osmisle svoje vrijeme i aktivnosti kojima će se baviti. Istraživanje koje smo proveli u Institut za društvena istraživanja s roditeljima i učenicima zagrebačkih osnovnih škola donosi slične zaključke. Dvije trećine učenika 6. razreda osnovne škole ide na jednu ili dvije organizirane aktivnosti u ili izvan škole, a gotovo jedna četvrtina na tri ili više aktivnosti. Pohađanje većeg broja aktivnosti je povezano uz socio-ekonomski status obitelji. Uz to, djeca koja odrastaju u privilegiranom društveno-ekonomskom okruženju češće se uključuju u aktivnosti koje imaju visoki statusni karakter npr. jahanje, jedrenje, učenje francuskog jezika, balet, kao i u aktivnosti koje ciljano jačaju kompetencije djeteta za budućnost i dobro izgledaju u životopisu mlade osobe (npr. pohađanje tečaja robotike). Velika se pažnja u ovim obiteljima posvećuje i ciljanom poticanju obiteljskih aktivnosti koje doprinose učenju i razvoju, a ne predstavljaju samo zabavu i druženje, primjerice putovanjima, posjetima muzejima i slično.

Na temelju navedenoga može se reći da sudjelovanje djece u organiziranim aktivnostima predstavlja odraz socijalnog raslojavanja te mehanizam kroz koji se društvene nejednakosti održavaju. S obzirom da zbog nedostatnih obiteljskih financijskih i organizacijskih resursa svoj djeci organizirane aktivnosti nisu dostupne u jednakoj mjeri, zadatak je svake škole služiti kao korektivni čimbenik i ponuditi različite programe izvannastavnih aktivnosti za sve učenike.

Roditeljske obrazovne aspiracije i njihov utjecaj na djecu

Univerzalna želja i nadanje svih roditelja ovoga svijeta je da im djeca budu zadovoljna i uspješna. Želje i nadanja roditelja o školskom uspjehu djeteta i ostvarenju njegovog ili njezinog obrazovnog puta nazivamo **roditeljskim obrazovnim aspiracijama**. Roditeljske aspiracije su važne jer utječu na to što oni očekuju da će dijete stvarno postići, ali i zato što djeca razvijaju svoje obrazovne želje i nadanja na temelju roditeljskih. Posebno je važno ipak to što roditeljske obrazovne aspiracije i očekivanja imaju utjecaj i na ponašanja djeteta vezana uz školu te na postignuća koja ostvaruje.

dr. sc. Zrinka Ristić Dedić
Institut za društvena istraživanja
u Zagrebu

U psihologijskim i obrazovnim istraživanjima koja su se bavila mehanizmima kojima se roditeljska obrazovna očekivanja i želje prelijevaju u dječja očekivanja i želje utvrđeno je da roditelji koji imaju visoke obrazovne aspiracije pridaju veću vrijednost obrazovanju te o tome često i jasno komuniciraju s djecom nastojeći ih potaknuti da se trude u školi i ulažu napor u učenje. Roditelji s visokim aspiracijama su također zainteresiraniji za dječja školska iskustva i postignuća, predani su tome da kod kuće osiguraju kvalitetno okruženje za učenje, sami se intenzivnije i na različite načine uključuju u obrazovanje djece i pomažu djetetu ostvariti njegove ili njezine potencijale. Kad roditelji imaju visoka očekivanja i kad djetetu jasno komuniciraju ta visoka očekivanja, ali i vlastito uvjerenje da je dijete sposobno ostvariti odlične rezultate, onda dijete razvija pozitivnu sliku o sebi kao učeniku i stječe uvjerenje da je sposobno ostvariti uspjeh i doseći postavljene visoke ciljeve.

Naravno, roditeljima je lakše imati visoke aspiracije i očekivanja kad dijete već ostvaruje odlična postignuća u školi. Kad je dijete manje uspješno ili ima neke teškoće koje otežavaju postizanje obrazovnog uspjeha, roditeljske obrazovne aspiracije i očekivanja i dalje trebaju biti visoka, ali primjerena. Ako roditelj uspije u podešavanju vlastitih očekivanja, onda ona uz pružanje kontinuirane podrške i poticaja djetetu mogu djelovati kao zaštitni čimbenik protiv lošeg školskog uspjeha.

Za svako dijete vrijedi da visoke roditeljske aspiracije i očekivanja mogu potaknuti ostvarivanje dobrog uspjeha, ako su realistična i razumna, u zoni onoga što dijete može postići. Postavljanje previsokih očekivanja roditelja je štetno.

Kad su očekivanja nerealistična i nefleksibilna te kad nisu praćena prikladnom podrškom, ona postaju za dijete neželjeni pritisak, forsiranje, nešto što dijete ni uz najbolju volju i trud ne može zadovoljiti. Normalno je da se u takvim okolnostima dijete osjeća anksiozno, nesigurno, tužno, razočarano, razvija negativnu sliku o sebi i uvjerenje da nije sposobno nešto ostvariti, pokazuje izbjegavajuće ponašanje, nema motiv za postignućem u budućnosti, a to se sve na kraju može očitovati i u slabijem školskom uspjehu.

Svaki se roditelj vjerojatno pita o tome gdje je granica između visokih i poticajnih te prevelikih očekivanja. Doista je umijeće pronaći tu tanku granicu i ustrajati na njoj bez prekoračivanja. U određivanju te granice ključnim se čini neprestano slušanje djetetovog glasa i praćenje njegova razvoja i napredovanja. Učitelji, svojim povratnim informacijama, također

mogu pomoći roditeljima u razvoju realističnih i jasnih očekivanja i podešavanju aspiracija i očekivanja prema tome što dijete želi i može postići.

Roditeljska očekivanja trebaju biti ostvariva i usmjerena na ono najbolje što konkretno dijete može postići. Moraju biti fleksibilna i prilagođavati se promjenjivim uvjetima, vodeći računa o kratkoročnim i dugoročnijim ciljevima.

Posebno je važno u očekivanjima naglasak staviti na ulaganje truda, angažman djeteta i ustrajnost, a ne na same ocjene, na "dobivanje petica". U skladu s time, pohvaljivati treba uloženi napor, marljivo učenje, korišteni pristup pri učenju i sl., a ne djetetovu pamet, talent, ostvarene petice. Naglaskom na proces, umjesto na sami rezultat, djetetu se šalje važna poruka o tome da je moguće promijeniti postojeće stanje i nešto svladati vlastitim trudom, ustrajnim učenjem, korištenjem prikladnih strategija. Na taj se način kod djeteta razvija ono što američka psihologinja Carol S. Dweck naziva **razvojnim mentalnim sklopom** (za razliku od fiksnog mentalnog sklopa), a koji označava uvjerenje da su sposobnosti promjenjive i da se mogu razvijati kroz iskustvo učenja. Važan dio tog pozitivnog mentalnog sklopa jest i čarobna riječ "**još**". Kako ju koristiti pokazat ćemo na ovome primjeru: Kad vam sljedeći put dijete kaže: "Mama, ja to ne mogu!", Vi odgovorite: "Drago moje, ti to ne možeš JOŠ". Svakako dodajte još i ovo: "Mogu li ti nekako pomoći da to svladaš?"

Odnos učitelja i roditelja: sve za dobrobit djeteta

Prije nekoliko godina pozvali su me u srednju školu koju je, neugodno davno, završio moj sin, da održim predavanje za učitelje. Rado sam pristala. Kad je napokon došao taj dan i ja se (ponovo) našla unutar te školske zgrade, smrzla sam se! Samo sam čekala da pred mene iskoči razrednica s popisom prigovora na sinovljevo učenje i ponašanje! Zbog tih sam prigovora na kraju i odustala od dolazaka na konzultacije, a s roditeljskih sastanaka nestajala prije nego što bi me razrednica i pokušala zaustaviti. Oдавно je razrednica otišla u mirovinu, smirila me kolegica koja me je dočekala, no to mi je onda bilo i žao jer joj nisam mogla ispričati kako mi je sin ipak ispio skroz normalan i vrlo uspješan.

prof. dr. sc. Dubravka Miljković
Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Zašto najčešće dolazi do sukoba na relaciji roditelj – učitelj?

Istraživanja pokazuju da učitelji i roditelji vrlo različito gledaju na uzroke nediscipliniranog ponašanja učenika (učitelji krive roditelje, a roditelji učitelje), pa je jasno da će njihova komunikacija kad se dogodi nešto loše biti otežana.

Roditelji i učitelji, već po logici stvari, imaju različitu perspektivu. Naime, dijete se može na jedan način ponašati u kući (pa različito se ponaša i kad je s jednim, a kad s oba roditelja, kad je s djedom ili s bakom), a na drugi način kad je u školi; čak se i na nastavi kod različitih učitelja ponaša na različite načine, vješto se prilagođavaju postavljenim granicama. U svakoj se zbornici zna što kojem učitelju učenici „smiju“ napraviti, a što se kojem ne usude napraviti ni u snu.

Različita je i interpretacija nekog učeničkog ponašanja, kako od strane različitih učitelja, tako i od strane učitelja i roditelja. Svatko je na svoj način pristran. Ono što je za roditelja „malo živahnije ponašanje“, za nekog učitelja može biti „neodgojenost“, a netko drugi neće na to „ni trepnuti“. I naposljetku, u svakom roditelju čuči nekadašnji učenik sa svim svojim dobrim i lošim školskim iskustvima i frustracijama koja farbaju odnose danas-roditelja s dječjim im učiteljima. Što učiniti?

Ako ste učitelj(ica):

- Komunikaciju s roditeljima uspostavite na samom početku školske godine; nemojte čekati da se dogodi neki problem.
- Odmah jasno recite kako želite da vas oslovljavaju, kad mogu doći u školu, u koje vrijeme i zbog čega vas smiju zvati telefonom (ako smiju), o kojim temama možete raspravljati (rad i ponašanje njihovog djeteta), a o kojima ne (o metodici nastave, npr.).
- Ako se roditelji ne pojavljuju na roditeljskim sastancima ili informacijama – nazovite ih, ili im napišite pismo. Nemojte ih napadati i optuživati, samo ih zamolite da dođu.
- Koliko god vam je neko dijete „nemoguće“, nemojte roditelju govoriti

samo o lošim stvarima – nijedan se neće osjećati dobro (a „smrzavat“ će se i kad godinama poslije bude prolazio pored škole). Neki mogu postati i agresivni i ljuti na vas. Dakle, svaki put recite i ono što je dijete učinilo dobro i pozitivno pa će roditelji tako lakše prihvatiti i one neugodne informacije.

- Stalno naglašavajte ulogu truda u postizanju uspjeha. Koliko je god dijete pametno, nerealno je očekivati dobre ocjene ako ne uči.
- Razmislite kako roditelje možete uključiti u život i rad škole: mnogi bi to željeli, ali ne znaju kako. Možda neki mogu doći u razred i predstaviti djeci svoje zanimanje. Nekima možda možete djecu odvesti u posjet.

Ako ste roditelj:

- Od malih nogu usađujte djetetu svijest o važnosti obrazovanja! (Točno je, ima onih s tri razreda škole i mercedesom, kao i onih s doktoratom i bez posla, ali to su ipak izuzeci.)
- Poštujte učitelje svoje djece i s poštovanjem o njima govorite (osobito ako su vam djeca u blizini).
- Vodite računa da dijete redovito ide u školu, dolazi na vrijeme i nosi sa sobom sve što je potrebno.
- Odmah javite ako dijete zbog bolesti ili nekih drugih razloga neće doći u školu.
- Podržavajte pravila škole kad je u pitanju ponašanje učenika i disciplina.
- Podržavajte dijete u pisanju domaćih zadaća i ostalim vrstama učenja.
- Odazivajte se na roditeljske sastanke i ostale školske aktivnosti.
- Kao što ni vi ne volite da vam netko dijeli savjete o tome kako trebate raditi svoj posao, to ne vole ni učitelji. Želite li s njima održati dobre odnose, obuzdajte se od izjava tipa: Jučer sam ga pitala i sve je znao...; Mislim da je trebao dobiti 5...; Drugi isto nisu znali, a samo je ona dobila 1...; Moja prijateljica je isto profesorica fizike i ona kaže...; Ja sam inženjer i...; Ona je meni rekla i ja joj vjerujem (ona nikad ne laže) i sl.

Imajmo na umu – roditelji i učitelji partneri su na istom zadatku: omogućiti djetetu da razvije svoje optimalne potencijale, osposobi se za samostalan život i bude sretno.

Uključenost roditelja u učenje i pripremu za školu: koliko pomaže, a koliko odmaže?

„Rekla sam da uzimam šest mjeseci neplaćeno da mogu ovo polugodište odraditi s Markom. Rekla sam da ću tražiti još jednu diplomu u školi za ove četiri godine.“

dr. sc. Zrinka Ristić Dedić
Institut za društvena istraživanja
u Zagrebu

Ove nam je riječi uz kiseli osmijeh uputila nedavno tijekom istraživanja majka jednoga dječaka u nižim razredima osnovne škole koji prolazi s odličnim uspjehom, ali nema "čistu peticu". Te majčine riječi svjedoče o velikoj posvećenosti roditelja i njihovoj predanosti u pomaganju djeci za ostvarivanje dobrih rezultata u školi. Današnji roditelji osjećaju veliku odgovornost za postignuća djece i vjeruju da trebaju biti uključeni u obrazovanje vlastite djece. To smatraju važnim dijelom svoje roditeljske uloge i spremni su angažirati se i uložiti značajne osobne žrtve u cilju ostvarivanja dobrobiti i napredovanja djeteta. Više nego ikada ranije, doista se i uključuju u obrazovanje vlastite djece.

Gornje majčine riječi, međutim, upućuju i na problem. Pritisak visokih aspiracija i imperativ izvrsnosti (5,0) zahvatio je podjednako i roditelje i djecu. U utrci za peticama i što boljim pozicijama djeteta, roditelji sudjeluju s osjećajem anksioznosti i nesigurnosti vezano uz to što će budućnost donijeti njihovoj djeci. Često se osjećaju preopterećeno, a dijelom i prevareno jer smatraju da sam obrazovni sustav podbacuje, ne uspijeva zadovoljavajuće odgovoriti na potrebe djece i na određeni način oslanja se na to da će dio njihova posla odraditi sami roditelji. Roditelji osjećaju da moraju sudjelovati zbog tih negativnih karakteristika sustava, "škole u kojoj se bubaju milijuni podataka", kako bi djetetu pomogli i olakšali cijeli proces.

I roditelji sami imaju dilema oko toga koliko biti na usluzi. Iako žele pomoći djetetu u učenju, svjesni su da dijete treba razvijati samostalnost i odgovornost za vlastito učenje. Opažaju da su roditelji u njihovom okruženju previše uključeni. Vide takvu praksu prevelike uključenosti u vlastitom okruženju kao opasnu i štetnu za razvoj dječje autonomije i odgovornosti i opiru se tome da kao i drugi sudjeluju u odgoju jedne generacije neodgovornih, od drugih zavisnih ljudi koji nisu sposobni samostalno donositi odluke i živjeti produktivan i ispunjen život. A onda opet rade isto, kao i drugi.

Važno je istaknuti da brojna istraživanja ukazuju da je uključenost roditelja u obrazovanje djece važna. Kad su roditelji uključeni, djeca imaju bolja školska postignuća, ostvaruju više razine obrazovanja, motiviranija su za učenje i manje izostaju s nastave. Uključenost roditelja pozitivno je povezana i sa širim pokazateljima dječje dobrobiti i socio-emocionalnog funkcioniranja.

Roditelji mogu biti uključeni na vrlo različite načine u obrazovanje svoga djeteta. Uključenost roditelja uključuje:

- Stvaranje poticajnog okružja za učenje kod kuće – dogovaranje vremena za pisanje zadaća i učenje, osiguravanje prostora i potrebnog mira za učenje, osiguravanje materijala i resursa za učenje, kontrolu ometajućih aktivnosti (vremena provedenog na internetu, u igranju igrice i sl.)

- Osiguravanje poticajnih iskustava i resursa za učenje i razvoj – zajedničko čitanje, odlazak u muzeje, zajedničko igranje...
- Aktivno slušanje i razgovaranje o učenju, školskim iskustvima i sjećanjima iz vlastitog djetinjstva; iniciranje jednostavnih, svakodnevnih interakcija koje jačaju odnose i pomažu roditeljima u pružanju podrške djetetu
- Postavljanje visokih očekivanja koja oblikuju to što dijete misli o sebi kao učeniku i što od sebe očekuje te jasno komuniciranje vrijednosti, očekivanja i aspiracija
- Sudjelovanje u odlučivanju vezanom uz odabir aktivnosti, upis obrazovnog programa i sl.
- Služenje kao dobar primjer – model osobe koja i u odrasloj dobi uči i razvija se
- Praćenje djetetovih svakodnevnih aktivnosti, učenja i napredovanja
- Pohvaljivanje truda, angažmana, ustrajnosti i ohrabivanje za daljnje aktivnosti učenja
- Pružanje pomoći i podrške u učenju npr. pomaganjem djetetu da se organizira, da izabere pristup učenja, vrednuje vlastiti proces i rezultate učenja....
- Uključivanje u život škole

Postoje, međutim, neki obrasci roditeljskog sudjelovanja u obrazovanju djeteta koji nisu dobri. Previše roditeljskog uključivanja i nadzora je štetno za razvoj dječje samoregulacije i jačanje osjećaja odgovornosti za vlastito učenje. Pomaganje ne znači izrada zadaća i pisanje lektire umjesto djeteta. Ukoliko se djetetu previše pomaže, šalje mu se poruka o tome da ono nije sposobno odgovoriti na školske zahtjeve i da su roditeljska očekivanja za njega niska. Roditelji trebaju činiti upravo suprotno – **dati djetetu do znanja da imaju povjerenje u njega, ako ulaže trud i vrijeme u učenje, te ga podržati da napravi najbolje što može.**

